

## Relacions internacionals

2012/2013

Codi: 101091

Crèdits ECTS: 12

Titulació	Pla	Tipus	Curs	Semestre
2500259 Graduat en Ciència Política i Gestió Pública	818 Graduat en Ciència Política i Gestió Pública	OB	2	A

### Professor de contacte

Nom: Nora Sainz Gsell

Correu electrònic: Nora.Sainz@uab.cat

### Utilització d'idiomes

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Algun grup íntegre en anglès: No

Algun grup íntegre en català: Sí

Algun grup íntegre en espanyol: Sí

### Prerequisits

**No té prerequisits acadèmics.**

**L'estudiant ha de tenir l'hàbit de llegir, veure, escoltar i consultar diferents mitjans de comunicació d'informació general, i seguint especialment les notícies de caràcter de política internacional, així com els articles d'opinió sobre qüestions polítiques globals enteses en el seu sentit més ampli.**

### Objectius

**Aquesta assignatura té un caràcter de formació bàsica. Això vol dir que serveix com a fonaments a partir dels quals, es bastirà tot l'itinerari de Relacions Internacionals del grau de Ciència Política i Gestió Pública, així com dels postgraus de la Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia.**

**Els objectius bàsics del curs són: que l'alumnat conegui els conceptes fonamentals de la disciplina; que adquireixi capacitats analítiques aplicables a las relaciones internacionales; que es familiaritzi amb el conjunt de processos i referències que a escala global han configurat la societat internacional contemporània; i, que sigui capaç d'expressar i defensar de manera oral i per escrit els seus punts de vista sobre les diverses qüestions internacionals més rellevants.**

### Competències

- Argumentar des de diferents perspectives teòriques.
- Demostrar un bon nivell d'expressió oral en diferents registres.
- Diferenciar les principals teories de la disciplina i els diferents camps; les elaboracions conceptuals, els marcs i els enfocaments teòrics que fonamenten el coneixement de la disciplina i els seus diferents àmbits i subàrees, així com el seu valor per a la pràctica professional mitjançant casos concrets.
- Fer exposicions orals efectives i adaptades a l'audiència.
- Gestionar la distribució del temps disponible per assolir els objectius establerts per portar a terme la tasca prevista.
- Identificar fonts de dades i fer recerques bibliogràfiques i documentals.
- Interpretar i utilitzar acadèmicament textos en anglès.
- Sintetitzar i analitzar informació de manera crítica.

- Treballar autònomament.
- Treballar en equip i en xarxa, en particular en condicions interdisciplinàries.
- Utilitzar les principals tècniques de la informació i la documentació (TIC) com a eina essencial en l'anàlisi.
- Valorar aspectes distintius i instrumental conceptual i metodològic específic de les diverses tendències i aproximacions analítiques de les relacions internacionals.

## **Resultats d'aprenentatge**

1. Argumentar des de diferents perspectives teòriques.
2. Demostrar un bon nivell d'expressió oral en diferents registres.
3. Descriure els principals elements que caracteritzen la societat internacional global (1945-2000).
4. Descriure l'ordre internacional: anarquia versus ordre, societat d'estats i societat transnacional.
5. Exposar les grans aproximacions a les relacions internacionals (realisme, transnacionalisme, estructuralisme).
6. Fer exposicions orals efectives i adaptades a l'audiència.
7. Gestionar la distribució del temps disponible per assolir els objectius establerts per portar a terme la tasca prevista.
8. Identificar fonts de dades i fer recerques bibliogràfiques i documentals.
9. Interpretar i utilitzar acadèmicament textos en anglès.
10. Sintetitzar i analitzar informació de manera crítica.
11. Treballar autònomament.
12. Treballar en equip i en xarxa, en particular en condicions interdisciplinàries.
13. Utilitzar adequadament la teoria i els conceptes de les relacions internacionals (tradicions de pensament hobbesiana, grociana i kantiana).
14. Utilitzar les principals tècniques de la informació i la documentació (TIC) com a eina essencial en l'anàlisi.
15. Valorar aspectes distintius i instrumental conceptual i metodològic específic de les diverses tendències i aproximacions analítiques de les relacions internacionals.
16. Valorar críticament els impactes de la globalització en diferents àmbits: seguretat, medi ambient, drets humans, migracions i pau.

## **Continguts**

### **PROGRAMA ASSIGNATURA GRAU**

#### **PART I. TEORIA I CONCEPTES**

##### **Tema 1. Les relacions internacionals com àrea d'estudi**

1. **La problemàtica internacional: guerra i pau**
2. **Origen de la disciplina: l'impacte social i intel·lectual de la I Guerra Mundial**
3. **Origen anglo-saxó de la disciplina: el marc de les ciències socials**
4. **Substrat idealista de la disciplina: institucionalització i seguretat col·lectiva**

##### **Tema 2. La teoria internacional: les grans tradicions de pensament**

1. **Tradició hobbesiana: anarquia o estat de naturalesa**
2. **Tradició grociana: ordre o societat d'estats**
3. **Tradició kantiana: emancipació o comunitat mundial**

##### **Tema 3. Aproximacions teòriques a les relacions internacionals**

1. **Paradigmes, mapes mentals o imatges del món**

2. **Realisme i anàlisi de la guerra freda**
3. **El transnacionalisme i els problemes globals**
4. **L'estructuralisme i el sotsdesenvolupament**
5. **La teoria de les relacions internacionals a la post-Guerra Freda**

## **PART II. SISTEMA INTERNACIONAL**

### **Tema 4. El sistema internacional: instrument d'anàlisi**

1. **Definició i elements del sistema (actors, estructura, dinàmica i regles de funcionament)**
2. **Àmbit geogràfic: sistema obert o parcial versus sistema tancat o mundial**
3. **Sistema de valors: sistema homogeni versus sistema heterogeni**
4. **Nivells d'anàlisi: subsistemes geogràfics i subsistemes funcionals**

### **Tema 5. Els actors del sistema internacional**

1. **Definició d'actor internacional**
2. **Tipologia clàssica (estats, organitzacions internacionals i forces transnacionals)**
3. **Altres tipologies**

### **Tema 6. L'estat: el sistema d'estats**

1. **Igualtat jurídica: sobirania i territori**
2. **Desigualtat en el sistema d'estats: capacitat i poder internacional**
3. **Recursos tangibles i intangibles**
4. **Tipologies actuals d'estats (estats fallits, pre-moderns-moderns-post-moderns, etc)**

### **Tema 7. Les potències del sistema**

1. **La jerarquia en el sistema d'estats: l'exercici del poder internacional**
2. **Les potències diplomàtiques tradicionals**
3. **El fenomen de les superpotències al món nuclear**
4. **El concepte de poder en l'actualitat (poder suau, poder estructural, poder legítim, etc.)**
5. **Diversificació del fenomen: potència hegemònica, gran potència, potències emergents, potència mitjana i potència regional**

### **Tema 8. Les organitzacions internacionals**

1. **Definició d'organització internacional (intergovernamental)**
2. **Origen i desenvolupament del fenomen**
3. **Tipologies: abast geogràfic, finalitat funcional**
4. **Estructura i mecanismes de presa de decisions**
5. **Regionalisme i organitzacions internacionals**

### **Tema 9. Les forces transnacionals**

1. **Definició i tipologia de les organitzacions no governamentals (ONGs)**
2. **Els grans àmbits d'actuació de les ONGs: drets humans, medi ambient, desenvolupament i ajut humanitari**
3. **Definició d'empresa transnacional**
4. **Impacte de les empreses transnacionals en la societat internacional**

### **Tema 10. L'estructura del sistema internacional**

1. **Polaritat i distribució del poder**
2. **Tipologia: sistema unipolar, bipolar o multipolar**
3. **Policentrisme versus polaritat**
4. **Continuïtat i canvi en el sistema (el debat sobre les causes del final de la Guerra Freda)**

### **Tema 11. La dinàmica del sistema internacional: conflicte**

1. **La noció de conflicte en Ciències Socials**
2. **Tipologia de conflictes**
3. **Prevenició, gestió i resolució de conflictes**
4. **Mapa de la conflictivitat internacional**

### **Tema 12. La dinàmica del sistema internacional: cooperació**

1. **La noció de cooperació**
2. **Àmbits i formes de cooperació (formal versus informal, bilateral versus multilateral, pública versus privada)**
3. **Cooperació per al desenvolupament: orígens i tipologia**
4. **Arquitectura internacional de la cooperació al desenvolupament (OCDE, NNUU, UE, etc.)**

### **Tema 13. La dinàmica del sistema internacional: integració i regionalisme**

1. **La noció d'integració i regionalisme**
2. **Tipologies d'integració: formal versus informal, negativa versus positiva**
3. **Etales de la integració: integració econòmica, integració política**
4. **La integració com a comunitat de seguretat**

### **Tema 14. La societat internacional actual**

1. **Objecte d'estudi de les relacions internacionals**
2. **Societat d'estats i societat transnacional**
3. **Anarquia versus ordre**
4. **Mecanismes d'ordre internacional**

**5. Fragmentació versus globalisme**

**PART III. LA SOCIETAT INTERNACIONAL GLOBAL (1945-91)**

**Tema 15. Presentació de les grans dinàmiques de la societat internacional contemporània**

1. La fractura Est-Oest
2. La fractura Centre-Perifèria
3. Interdependència econòmica
4. Problemes globals

**Part III. 1. Construcció de la societat internacional de guerra freda**

**Tema 16. Nacions Unides**

1. Gènesi de l'organització: San Francisco
2. Principis i propòsits: la Carta de les Nacions Unides
3. Estructura institucional i mecanismes de presade decisions
4. Pau i seguretat internacionals (capítols VI i VII de la Carta)
5. Progrés econòmic i social, desenvolupament

**Tema 17. Bipolarisme diplomàtico-militar**

1. Origen, definició i periodització de la Guerra Freda
2. Esferes d'influència: la divisió bipolar d'Europa i Asia (la guerra de Corea)
3. La política de blocs: les aliances militars (OTAN, SEATO, CENTO, OTV)
4. Inici de la cursa nuclear: canvis estratègics
5. Evolució de la primera Guerra Freda: de les crisis a la coexistència pacífica

**Tema 18. Hegemonia en el sistema econòmic internacional**

1. Els Estats Units: la potència hegemònica
2. Bretton Woods: els principis del sistema
3. Institucions financeres: Banc Mundial i FMI
4. Institucions comercials: GATT, OMC

**Tema 19. Fragmentació del sistema i aparició d'un tercer bloc**

1. La descolonització: efectes sobre el sistema
2. El moviment afro-asiàtic: la declaració de Bandung o la resposta de la perifèria a la política de blocs
3. El Moviment dels No Alineats
4. El Grup dels 77 i l'inici del diàleg Nord-Sud (UNCTAD)

**Part III. 2. Evolució i canvi de la societat internacional: de la Guerra Freda a la post-Guerra Freda**

### **Tema 20. La distensió entre els blocs (1962-1979)**

1. **Distensió: definició, orígens i àmbits (armes nuclears, conflictes regionals, etc.)**
2. **El triangle de la distensió: EUA-URSS-Xina**
3. **Control de l'armament nuclear: TNP, SALT**
4. **Els efectes de la distensió dins dels blocs: policentrisme i paneuropeisme (Ostpolitik i CSCE)**

### **Tema 21. Crisi i multipolarisme econòmic en la dècada dels setanta**

1. **El retrocés dels Estats Units en l'economia mundial: la revisió dels principis del lliure canvi**
2. **Japó i la Comunitat Europea, potències comercials**
3. **La crisi del sistema monetari internacional**
4. **L'impacte de les crisis del petroli: el paper de l'OPEP**
5. **El G-7: gestió del multipolarisme econòmic**

### **Tema 22. L'organització político-econòmica de la perifèria en la dècada dels setanta**

1. **Política global de la perifèria: Nou Ordre Econòmic Internacional (NOEI), Nou Ordre Mundial de la Informació i de la Comunicació (NOMIC)**
2. **Els nous temes de l'agenda internacional i la Influència de la perifèria (desenvolupament, drets humans, patrimoni comú de la humanitat, etc.)**
3. **Evolució i estructuració política de la perifèria (MNA, G28, etc.)**
4. **Evolució i declivi del diàleg Nord-Sud**

### **Tema 23. Fi de la distensió i segona Guerra Freda (1975-1985)**

1. **Guerra Freda i perifèria: conflictes de proxims (Vietnam, Afganistan, Angola, Centreamèrica, etc.)**
2. **Canvis a la política exterior dels EUA: intervencionisme**
3. **Política exterior de la URSS: extensió de la influència**
4. **Reactivació de la cursa d'armaments (la guerra de les galàxies, la crisi dels euromíssils)**

### **Tema 24. Reorganització del sistema econòmic en la dècada dels vuitanta**

1. **Món econòmic tripolar: EUA-Japó-CE**
2. **Els tigres asiàtics i el seu pes comercial**
3. **Nous temes en l'agenda del comerç internacional (Ronda Uruguai)**
4. **Fluxes financers i endeutament de les economies desenvolupades**

### **Tema 25. L'explosió de la perifèria en la dècada dels vuitanta**

1. **La diversificació en la perifèria (NIES, països menys avançats, exportadors de petroli, etc.)**
2. **El problema del deute extern**

3. **La crisi del Moviment dels No Alineats**
4. **Perifèria i fractura cultural (islamisme)**

#### **Tema 26. La fi del sistema bipolar (1985-91)**

1. **L'efecte Gorbtxov i els canvis en la política exterior soviètica**
2. **El diàleg EUA-URSS: desarmament nuclear (INF, START)**
3. **Negociacions sobre conflictes regionals (Cambodja, Angola, Namíbia)**
4. **Procés de descomposició del bloc de l'Est: la caiguda del mur de Berlín i descomposició de la URSS**
5. **Causes i explicacions del final de la Guerra Freda**

#### **Tema 27. Introducció al sistema internacional contemporani actual**

1. **Nova estructura de poder al sistema internacional**
2. **L'evolució de la fractura Centre-Perifèria**
3. **Interdependència econòmica i globalització**
4. **Problemes globals**

#### **Metodologia**

**La dedicació de l'estudiant a aquesta assignatura es divideix en diversos tipus d'activitats, cadascun d'ells amb un pes determinat d'hores de treball. Aquesta varietat de formes de treball es materialitza en metodologies diferenciades.**

**Aquesta assignatura és de 12 crèdits ECTS, és a dir, implica una dedicació total de l'estudiant de 300 hores, distribuïdes en:**

**- Activitats dirigides són activitats a l'aula, amb la presència del professor i poden consistir en classes magistrals (amb el suport de les TIC i amb la possibilitat de desenvolupar debats en gran grup); en seminaris de discussió de les lectures obligatòries en grups més reduïts i en sessions més orientades a qüestions pràctiques, en les que s'analitzaran casos, problemes i exemples relatius al temari del curs. Per aquestes sessions, hi hauran lectures prèvies obligatòries anunciades pels professors amb antel.lació. Aquestes activitats representen aproximadament un terç del total del treball exigít.**

**- Activitats supervisades són activitats dutes a terme per l'estudiant fora de l'aula d'acord amb un pla de treball dissenyat i posteriorment tutoritzat i avaluat per part del professor. L'estudiant haurà de fer: lectura i preparació de textos que seran objecte d'un control i avaluació en sessions de seminari; redacció de dos treballs grupals, que seran objecte d'un control i avaluació amb seminaris; aplegar documentació sobre un determinat tema de relacions internacionals (d'una guia elaborada pels professors), redactar un breu informe i fer-ne una presentació a l'aula; Veure una pel·lícula(d'entreuna relació escollida pels professors), analitzar-la, interpretar el seu context internacional i presentar un informe escrit. Així mateix, durant el curs, l'estudiant haurà de llegir articles breus en relació als quals haurà de fer un comentari sobre el text llegit i, a més, participar activament en debats sobre els articles. També s'hi inclouen les tutories i altres activitats anàlogues de seguiment de curs. Aquestes activitats representen, aproximadament, el 10% del treball exigít.**

**- Activitats autònomes són totes aquelles activitats que fa l'alumne pel seu compte i d'acord amb les exigències de la assignatura per tal de superar amb èxit l'assignatura,**

**poden ser lectures bàsiques i complementàries, estudi dels apunts de classe o totes aquelles altres activitats que complementen la formació que s'assoleix en aquest curs. Aquestes activitats representen, aproximadament, la meitat del temps de treball dels alumnes.**

**La metodologia docent s'adequa a aquest repartiment del treball i de les activitats.**

### Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
<b>Tipus: Dirigides</b>			
Classes magistrals amb ús de les TIC i debat en grup	89	3,56	1, 3, 4, 5, 6, 9, 13, 14, 15
Debats sobre les lectures obligatòries i articles complementaris	4	0,16	5, 6, 10, 16
Seminaris avaluables	8	0,32	2, 6, 9, 11, 12, 14, 15
<b>Tipus: Supervisades</b>			
Lectura i preparació dels textos que seran objecte respectivament d'un control a classe.	16	0,64	7, 8, 9, 10, 11
Redacció del treball grupal	8	0,32	7, 9, 10, 12, 14
Tutoria inici de curs i comentari dels exàmens i dels treballs	3	0,12	
Tutoria inici segon quadrimestre i comentari dels exàmens i dels treballs	3	0,12	
<b>Tipus: Autònomes</b>			
Estudi del temari de l'assignatura i lectures complementàries	157	6,28	7, 11

### Avaluació

**L'avaluació d'aquesta assignatura es compon de les parts següents:**

- Un examen parcial i alliberador dels temes 1 al 7, el 12,5% de la nota final.
- Un examen parcial i alliberador dels temes 8 al 14, el 12,5% de la nota final.
- Un examen parcial i alliberador dels temes 15 al 22, el 12,5% de la nota final
- Un examen parcial i alliberador dels temes 23 al 27, el 12,5% de la nota final
- Dels seminaris de l'assignatura, quatre seràn avaluables. Cadascu d'ells val el 10% de la nota final (el 40% en conjunt).
- Avaluació continuada: participació a classe, seminaris i debats, comentaris de text, i altres activitats programades pels professors, el 10% de la nota final.

**Consideracions importants:**

**Per tal de poder superar l'assignatura serà condició necessària que no suficient, obtenir com a mínim una nota de 5 a cadascun dels exàmens de cada semestre. En aquest sentit, es demana que l'alumne demostrï un coneixement bàsic i equilibrat dels continguts teòrics d'ambdós semestres. Un cop assolida aquesta nota mínima de 5 als**



**exàmens es procedirà a fer mitjana ponderada amb les notes dels seminaris: quan la nota ponderada final d'ambdues parts (exàmens i seminaris avaluables amb nota), més els treballs, seminaris i activitats programades (10% de la nota final), sigui igual o superior a 5 es considerarà l'assignatura com superada.**

**Per aprovar l'assignatura, és condició necessària però no suficient superar els exàmens parcials. Si hom suspèn un dels quatre exàmens, l'assignatura no està aprovada.**

**El fet de presentar-se a un dels quatre exàmens, eximeix l'estudiant de la qualificació de "NO PRESENTAT".**

**Les dates dels exàmens i seminaris avaluables amb nota, i altres activitats, s'especificaran en el marc de la programació de l'assignatura (veure Campus Virtual).**

**Els estudiants que no haguessin superat els exàmens tindran l'oportunitat d'acollir-se a les activitats de compensació, és a dir, podran tornar a fer els exàmens suspesos el dia que determini la Facultat, havent acabat el període lectiu del segon quadrimestre.**

**Els seminaris avaluables amb nota no es poden tornar a fer.**

### Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
1. Examen parcial i alliberador dels temes 1 al 7	12,5 % de la nota final	1	0,04	1, 4, 5, 10, 11, 13, 15
2. Examen parcial i alliberador dels temes 8 al 14	12,5%	1	0,04	4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16
3. Examen parcial i alliberador dels temes 15 al 22	12,5%	1	0,04	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16
4. Examen parcial i alliberador dels temes 23 al 27	12,5%	1	0,04	3, 5, 11, 12, 16
Participació a classe, seminaris i debats, comentaris de text, i altres activitats programades pels professors	10% de la nota final	0	0	6, 8, 9, 10, 11, 14
Seminari avaluable 1. Tradicions de pensament i paradigmes	10% de la nota final	2	0,08	1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
Seminari avaluable 2. Actors internacionals: l'Estat	10% de la nota final	2	0,08	2, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16
Seminari avaluable 3. Crisi internacionals i nivells d'anàlisis	10% de la nota final	2	0,08	1, 2, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15
Seminari avaluable 4. L'armament nuclear i el sistema de Guerra Freda	10% de la nota final	2	0,08	3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 16

### Bibliografia

## Lectures obligatòries

- BARBÉ, E., Relaciones Internacionales, Madrid: Tecnos, 2007 (3ª edició).

-Altres dossiers i lectures que els professors vagin considerant adients pel seguiment de l'assignatura i que ja anirem comentant a classe. Aquests dossiers poden ser en paper (els quals es podran adquirir al Servei de Reprografia de la Facultat) o "virtuals" (penjats en format electrònic al Campus Virtual). En aquest sentit, s'informa als alumnes que una part de les lectures a realitzar (ja siguin per fer un seguiment de la teoria o per realitzar les pràctiques) estaran en anglès.

## Bibliografia recomanada (per blocs)

### Parts I i II del Temari:

- BULL, H., La sociedad anárquica. Un estudio sobre el orden en la política mundial, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2005.
- DEL ARENAL, C., Introducción a las relaciones internacionales, Madrid: Tecnos, 1990 (3ª edició)
- GUILHAUDIS, J. F., Relations Internationales Contemporaines, Paris: Éditions du Juris- Classeur, 2002
- MERLE, M., Sociología de las Relaciones Internacionales, Madrid: Alianza, 2000 [3ª edició]
- TRUYOL I SERRA, A., La sociedad internacional, Madrid : Alianza, 1993 [2ª edició]
- VIOTTI, P.R. i Kauupi, M.V., International Relations Theory. Realism, Pluralism, Globalism, and Beyond, Boston: Allyn and Bacon, 1999 [3ª edició].
- CARR, E.H., La crisis de los veinte años (1919-1939). Una introducción al estudio de las relaciones internacionales, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2004.

### Part III del Temari:

- ATTINÀ, F., El Sistema político global: introducción a las relaciones internacionales, Barcelona:Paidós, 2001
- GUILHAUDIS, J. F., Relations Internationales Contemporaines, Paris: Éditions du Juris- Classeur, 2002
- HELD, D., La democracia y el orden global: del estado moderno al gobierno cosmopolita, Barcelona: Paidós, 1997.
- JUDT, Tony, Sobre el olvidado siglo XX, Madrid:Taurus, 2008.

KISSINGER, H., Diplomacia, Barcelona: Ediciones B, 1998.

- LUNDESTAD, G., East, West, North, South. Major Developments in International Politics since 1945, Oxford: Oxford University Press, 2005 (5th edition)
- MCMAHON, Robert , La Guerra Fría. Una breve introducción, Madrid: Alianza, 2009
- NASSAU, A Worlds apart: the north-south divide and the international system, London: Zed Books, 1993
- NYE Jr., J. S., La paradoja del poder norteamericano, Madrid: Taurus, 2003.
- PEARSON, F. i ROCHESTER, J. M., Relaciones Internacionales. Situación global en el siglo XXI, Bogotá: Mc Graw Hill, 2000.
- ZORGBIBE, Ch., Historia de las Relaciones Internacionales (2 vols), Madrid:

**Alianza, 1997.**

**Bibliografia recomanada (texts fonamentals i obres de referència)**

**ARACIL, R.; OLIVER, J.; SEGURA, A., El mundo actual: De la Segunda Guerra Mundial a nuestros días, Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1995.**

**ARON, R., Paz y Guerra entre las Naciones, Madrid: Alianza, 1985 (2 vols.)**

**BAYLIS, J. I SMITH, S. (ed.), The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations, Oxford: Oxford University Press, 2005 (3ª ed.).**

**BIMBI, L. (ed.), No en mi nombre: Guerra y Derecho, Madrid: Editorial Trotta, 2003.**

**BOYD, A., An Atlas of World Affairs, Londres: Routledge, 1991 (9ª ed.)**

**BRZEZINSKI, Z., El Gran Tablero Mundial, Barcelona: Paidós, 1998.**

**CALVOCORESSI, P., Historia Política del mundo contemporáneo. De 1945 a nuestros días, Madrid: Akal, 1999 (Setena edició).**

**CARLSNAES, W.; RISSE, T.; SIMMONS, B. A. (eds.), Handbook of International Relations, Londres: SAGE, 2002.**

**CARRILLO SALCEDO, J.A. (comp.), Textos básicos de Naciones Unidas, Madrid: Tecnos, 1982.**

**CASTELLS, M., La era de la Información. Economía, sociedad y cultura (3 vols.), Madrid: Alianza, 1997-98.**

**CENTRO DE INVESTIGACIÓN PARA LA PAZ (CIP), Anuario del CIP. Conflictos y dilemas de la sociedad internacional, Madrid: CIP / Icaria.**

**CHALIAND, G. i RAGEAU, J.P., Atlas stratégique et géopolitique, Brussel-les: Complexe, 1994**

**CROCKATT, R., The Fifty Years War. The United States and the Soviet Union in world politics, 1941-1991, London: Routledge, 1995.**

**DER DERIAN, J. (ed.), International Theory. Critical Investigations, London: MacMillan, 1995**

**DONELLY, J., Realism and International Relations, Cambridge: Cambridge University Press, 2000.**

**DOUGHERTY, J.E. i PFALTZGRAFF JR., R. L., Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey (4th edition), New York: Longman, 1997.**

**DOYLE, M. W., Ways of War and Peace, New York / London: W.W. Norton & Company, 1997.**

**DUFFIELD, M., Las nuevas guerras en el mundo global. La convergencia entre desarrollo y seguridad, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2004.**

**EVANS, G. i NEWNHAM, J., The Penguin Dictionary of International Relations, London: Penguin Books, 1998.**

**GARCÍA DE CORTÁZAR, F. i LORENZO, J.M., Historia del mundo actual, 1945-1989, Madrid: Alianza, 1990.**

**GRIFFITHS, M., Fifty Key Thinkers in International Relations, London: Routledge, 1999.**

**GRIFFITHS, M. i O'CALLAGHAN, T., International Relations: The Key Concepts, London: Routledge, 2002**

- HALLIDAY, F., Las relaciones internacionales en un mundo en transformación, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2002.**
- IGNATIEFF, M., Los derechos humanos como política e idolatría, Barcelona: Paidós, 2003.**
- JACKSON, R. i SORENSEN, G., Introduction to International Relations: Theories and Approaches, Oxford: Oxford University Press, 2003.**
- JOUVÉ, E., Relations Internationales, Paris: Presses Universitaires de France, 1992.**
- KAGAN, R., Poder y debilidad. Estados Unidos y Europa en el nuevo orden mundial, Madrid: Taurus, 2003.**
- KALDOR, M., Las nuevas guerras, Barcelona: Tusquets Editores, 2001.**
- KEGLEY Jr., C. W i WITTKOPF, E.R., World Politics. Trend and Transformation, (8th edition) Boston: Bedford / St. Martin's, 2001.**
- KEGLEY Jr., C. W i WITTKOPF, E.R. (eds.), Global Agenda: Issues and Perspectives, McGraw-Hill, 2001.**
- LAWSON, S. (ed.), The New Agenda for International Relations: From Polarisation to Globalisation in World Politics?, Polity Press, 2001.**
- LINKLATER, A. (ed.), International Relations. Critical Concepts in Political Science (5 vols.), London: Routledge, 2000.**
- LITTLE, R. i SMITH, M. (ed.), Perspectives on World Politics, London: Routledge, 1991 (2nd edition)**
- LUNDESTAD, G., East, West, North, South. Major Developments in International Politics since 1945, Oxford: Oxford University Press, 2005 (5th edition).**
- McCORMICK, T.J., America's Half-Century. United States Foreign Policy in the Cold War and After, Baltimore: The John Hopkins University Press, 1995.**
- McMAHON, R. J., The Cold War: A Very Short Introduction, Oxford: Oxford University Press, 2003.**
- MESA, R., La nueva sociedad internacional, Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1992.**
- MESA, R. (comp.) La sociedad internacional contemporánea. Documentos básicos (2 vols.), Madrid: Taurus, 1982.**
- MORGENTHAU, H., Escritos sobre política internacional, Madrid: Tecnos, 1990.**
- ORTEGA, A., Horizontes cercanos. Guía para un mundo en cambio, Madrid: Taurus, 2000.**
- OSMANCZYK, E.J. (ed.) Encyclopedia of the United Nations and International Agreements, Londres: Taylors & Francis, 1990.**
- PEÑAS, F.J., Hermanos y enemigos. Liberalismo y Relaciones Internacionales, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2003.**
- PEREIRA CASTAÑARES, J.C. i MARTÍNEZ-LILLO, P.A., Documentos básicos sobre Historia de las Relaciones Internacionales 1815-1991, Madrid: Editorial Complutense, 1995.**
- PLANO, J. / OLTON, R., The International Relations Dictionary, Santa Barbara: ABC-CLIO, 1988.**

**ROSKIN, M. G. i BERRY, N.O., The New World Of International Relations, London: Prentice-Hall, 1999.**

**SIPRI Yearbook on Armament and Disarmament, Oxford: Oxford University Press (anual).**

**STEGER, M., Globalization: A Very Short Introduction, Oxford: Oxford University Press, 2003.**

**VIOTTI, P.R. i KAUPPI, M.V., International Relation and World Politics. Security, Economy, Identity, New Jersey: Prentice Hall, 1997**

**VIOTTI, P.R. i KAUPPI, M.V., International Relations Theory. Realism, Pluralism, Globalism, and Beyond, Boston: Allyn and Bacon, 1999 [3ª edició]**

**WALZER, M., Guerras justas e injustas. Un razonamiento moral con ejemplos históricos, Barcelona: Paidós, 2001.**

**WHITE, B., LITTLE, R. i SMITH, M. (eds.), Issues in World Politics, Palgrave Macmillan, 2001 (Second Edition - Revised, Expanded and Updated)**

**ZALDÍVAR, C.A., Variaciones sobre un mundo encambio, Madrid: Alianza, 1996.**

**ZORGBIBE, Ch., Historia de las Relaciones Internacionales (2 vols), Madrid: Alianza, 1997.**

#### **Revistes i Anuaris**

- **Afers Internacionals (CIDOB)**
- **Alerta 20...! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz (Escola de Cultura de Pau de la UAB)**
- **Anuario 20... de Procesos de Paz (Escola de Cultura de Pau de la UAB)**
- **Anuario CEIPAZ, edición anual**
- **Anuario Internacional CIDOB edición anual**
- **Cooperation and Conflict**
- **El estado del mundo, Madrid: Ed. Akal, edición anual.**
- **European Journal of International Relations (UK)**
- **Foreign Affairs (USA)**
- **Foreign Affairs Latinoamérica (Méxic)**
- **Foreign Policy - Edición Española (Espanya)**
- **International Affairs (UK)**
- **International Organization (USA)**
- **International Security (USA)**
- **International Studies Quarterly**
- **Keesing's World New Archives (www.keesings.com)**
- **Le Monde Diplomatique (França-Espanya)**
- **Política Exterior (Espanya)**

- Revista Electrònica d'Estudis internacionals (Espanya): <http://www.reei.org>
- Review of International Studies (UK)
- Third World Quarterly (UK)
- La Vanguardia Dossier (Espanya)
- World Politics (USA)
- The World Today (UK)

#### Pàgines web

- Amnistia Internacional: <http://www.a-i.es/>
- Asociación Española de Ciencia política: enlaces útiles con universidades de todo el mundo: <http://www.aecpa.es/>
- Banc Mundial: <http://www.bancomundial.org/>
- Centro de Investigación sobre la Paz: <http://www.cip.fuhem.es/>
- Centro de educación e investigación para la paz [www.ceipaz.org](http://www.ceipaz.org)
- CIDOB: <http://www.cidob.es>
- Escola de Cultura de Pau (UAB): <http://www.pangea.org/unescopau/>
- European Council on Foreign Relations: <http://www.ecfr.eu/>
- FIRST (Facts on International Relations and Security Trends) - <http://first.sipri.org/>
- Fons Monetari Internacional: <http://www.imf.org/external/spa/index.htm>
- Foreign Affairs - <http://www.foreignaffairs.org/>
- Foreign Affairs Latinoamérica - <http://fal.itam.mx/FAE/>
- Foreign Policy - Edición Española - <http://www.fp-es.org>
- Heidelberg Institute of International Conflict Research (HIK) - <http://www.hiik.de/en/index.htm>
- Historiasiglo20.org - <http://www.historiasiglo20.org>
- Human Rights Watch, web sobre sobre derechos humanos: <http://www.hrw.org/>
- Institut for War and Peace Reporting: <http://www.iwpr.net/>
- International Affairs Resources (www virtual library) - <http://www.etown.edu/vl/>
- International Relations and Security Network - <http://www.isn.ethz.ch/>
- Le Monde Diplomatique: <http://www.monde-diplomatique.fr/>
- Naciones Unidas: <http://www.un.org/spanish>
- Observatori de Política Exterior Europea de l'Institut Universitari d'Estudis Europeus (IUEE): <http://www.iuee.eu>
- Open Democracy: <http://www.opendemocracy.com/home/index.jsp>
- Organització per la Cooperació Econòmica i el Desenvolupament (OECD): <http://www.oecd.org>

- Organización para la Seguridad y la Cooperación en Europa. <http://www.osce.org/>
- OTAN: <http://www.nato.int/home.htm>
- Política internacional a Internet: <http://www.diplomaticnet.com/es/>
- Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI): <http://www.sipri.org/>
- The Swedish Institute of International Affairs - <http://www.ui.se/>
- Unió Europea: <http://europa.eu/>